

לדפואת והצלחת מורינו ורבנו שליט"א

גליון
המעייץ

שיחה זו נערכה משיחותיו של
מורינו הגה"ג רבי שלום מאיר הכהן וולך שליט"א

וילך התשפ"ו

ניתן להשיג את החוברת במייל amosibennun@gmail.com
או בטלפון 054-6211070

”מה לך נרדם”

ה

הרה"ק בעל התניא זצ"ל אמר בתחלת ימי נשיאותו, שעל האדם ללכת עם הזמן. היו הדברים סתומים וחתומים, והשומעים נלאו לעמד על משמעותם. שאלו את אחיו, רבי יהודה ליב. הודה שגם הוא אינו מבין, ושאל את בעל התניא. התפלא שלא מבינים. יהודי צריך לחיות לאור לקחי פרשת השבוע. כי התורה נצחית ולקחיה נצחיים וממנו נקח לעבד את ה'.

פרשתנו פותחת במלים "וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל", לאן הלך. כתב הרמב"ן: "כי כבר אמר (לעיל כט ט-יא) 'אתם נצבים היום בלכם לפני ה' אלקיכם וגו' לעברך בברית ה' אלקיך'. ואחר עברם בברית, ילכו מפניו. ויאמר הכתוב עתה, כי משה הלך ממחנה לניה אל מחנה ישראל לכבדם, כמי שירצה להפטר מחברו ובא לטל רשות ממנו". כלומר, לפני פטירתו, מצא לנכון להפרד מהעם. ולא באפן כללי, אלא מכל שבט בנפרד. ויש אומרים, שהלך לכל אהל ואהל להפרד מיושביו.

וזה שניך, כל כך שניך, לשבת זו, שבת תשובה.

מספר שהרה"ק האוהב ישראל זצ"ל מאפסא חלה ועמד למות. נפרד מבני משפחתו ומאנשי קהלתו, ובקש שיתמכוהו, יעזרו לו לקום, מבקש הוא להפרד מספריו. הרי הם עזרו לו, אפשרו את למוד התורה הקדושה, היו אפוא שתפיו בעבודת ה'. מן הדין להפרד מהם לפני עזיבתו לעולם שכלו טוב. עמד ונפרד מספריו, ובקש שישאוהו אל המטבח. הרי עבד את ה' גם באכילתו, נמצא שכלי האכל היו שתפיו, ורצונו להפרד מהצלחות והכוסות,

מהסבינים המזלגות והכפות...

הרה"ק הישמוח ישראל מאלכסנדר כתב (בפרשת תולדות) בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל, היהודי הקדוש מפשיסחא זצ"ל היה נפרד בשלום מכל אוהביו כל יום קדם התפלה, מחשש שניגע במהלכה לכלות הנפש [כפי שאכן ארע לבסוף. שלא השגיחו עליו לרגע, ויצאה נפשו באמרו "יחידה ליחידה" (אביר הרועים, ח"א אות סט)].

לאחר פטירת השרף רבי אורי מסטרעליסק זצ"ל הגיע בנו רבי שלמה לרוז'ין, ונתבקש לספר מאביו.

ספר, שבכל יום לפני תפלת שחרית היה הולך למטבח, להפרד מהרבנית ומבני ביתו, כי אולי יסתלק בתפלתו מרב דבקות בבורא יתברך. ופעם אמר: דעו, שבאמתחתי דברי תורה בכתב יד. דעו שאלו דברי תורתו של מורי ורבי הצדיק רבי שלמה מקארלין זצ"ל, הי"ד. ואם אסתלק מן העולם בתפילתי, שיידעו לא ליחס לי את הדברים אלא ידפיסום על שם מורי ורבי (עשר צחצחות, מערכה ה אות ז).

ובלפי מה אמורים הדברים. השבוע עמדנו למשפט. "ובריות בו יכתבו, להזכירם לחיים ולמות. מי לא נפקד בהיום הזה". "מי בקצו, ומי לא בקצו. מי במים, ומי באש. מי בחרב, ומי בחיה. מי ברעב, ומי בצמא. מי ברעש, ומי במגפה. מי בחניקה, ומי בסקילה. מי ינות, ומי ינוע. מי ישקט, ומי יטרף. מי ישל, ומי יתיסר. מי יעני, ומי יעשר. מי ישפל, ומי ירום".

מספר, שהגיע זמן תפלת ערבית של ראש השנה, והסבא מקלם עודנו ספון בעלית הגג, בחדר התבודדותו. אחד הבחורים נשלח לנקש על דלתו. הסבא פתח. "מעריב", אמר התלמיד בקצרה. הסבא החזיר מפחד: "בכר קוראים למשפטו!"...

והלכנו להפרד לפני בן מבני המשפחה!?!...

לא. למה? הרי זה רק יום הדין. לאחריו ממשיכים לחיות, על זמן שאול.
מרעיש כל כך משלו של החפץ חיים זצ"ל. מעשה בבן ישיבה מעיר רחוקה,
ששקד על תלמודו והתעלה בתורה. הגיע מכתב מהבית. ספרו בו שפרצה
בעיר מגפה, ואם הבחור נספתה.

המכתבים היו מגיעים אל ראש הישיבה, והוא קרא לבחור למסר לו את
הבשורה המרה. בכה עמו ונחמו, הבחור ישב שבעה בדין והחל לעבר לפני
התכה לעלוי נשמתה.

לא ארכו הימים, והגיע מכתב נוסף. הודיעו שגם אבי הבחור מת במגפה.
קרא ראש הישיבה למשגיח, ואמר: ספר לו אתה. אני אני יכול לעמד בצער.
המשגיח מחה: גם לבי אינו עומד בכך.

אבל להודיע חבים. עליו לקרע קריעה ולשבת שבעה ולכבן לעלוי נשמת
שני הוריו. מצאו עצה. הרי חליפתו קרועה, ואין ללכת כך אחר השבעה.
תתפר לו הישיבה חליפה חדשה, וישמח בה כל כך. בכיס החליפה ישימו
פתק, שמודיע לו שגם אביו נפטר...

ואכן, כמה שמח היתום בחליפה שהעניקו לו. אבל אלו היה יודע מה כתוב
בפתק שבכיס, לא היה שמח כך...

והנמשל, אמר החפץ חיים, ליל ראש השנה חגיגי כל כך. מתפללים תפלת
חג מרוממות, מאחלים זה לזה במאור פנים: לשנה טובה תפתב ותחתם. אוכלים
את כל הסימנים הטובים, שגזבה לשנה טובה ומתוקה. שירבו זכויותינו
ושנהיה לראש, שיכלו שונאינו ויתמו מקטרגינו, שיקרע רע גזר דיננו ויקראו
זכויותינו. ואיננו יודעים, איננו מעלים בדעתנו, מה צפון בפתק המתלנה אל
החליפה...

אם איננו יכולים לצפות את העתיד, נוכל לכל הפחות ללמד מן העבר. הרב
דסלר זצ"ל כתב, שרבי ישראל מסלנט זצ"ל אמר, שהעצה לזכיה בדין היא

חרדת הדין. וראיתו, מההלכה ששופר של ראש השנה מצותו כפוף, להורות שכל שהאדם יבוא כפוף לראש השנה, כך גדלים סבוייו לזכות בדין. ולכן אמרו שכל שנה שרשה בתחלתה [שהאדם מתחנן בה על נפשו כרש וחסר כל] מתעשרת בסופה.

ואיד נגיע לחרדה זו. כשנזכר בכל הצרות שארעו בשנה החולפת, ונזכר ששרשם בראש השנה שעבר. כמה משפחות אבדו את פרנסתם, נשבר מטה לחמן, רחמנא לצלן. נזכיר, חז"ל ספרו שהקדוש ברוך הוא נתן לאיוב את הבחירה, יסורי איוב רחמנא לצלן או עניות, וענה: מקבל אני עלי כל יסורין שבעולם ולא עניות. כי כשאצא לשוק ואין בידי פרוטה לקנות בה, מה אכל (שמות רבה לא, יב).

כמה לקו בגופם. שברו גפים, נקעו כתף. חליות זו, כיבים נבעו. ארועים מחיים, הסתידות. ארועים לכביים, דלקת כליות. וכמה לקו בנפשם. דכאון, חרדה. החיים הפכו לסיוט מתמשך.

ובעיות זוגיות, הכל נגזר. התנכרות, התעלמות, התעמרות, אלימות. גם מלולית. והחלום, שנראה בה ורד, הפך לשחר משחר. והתמודדות עם הצאצאים, ופוחים והתנצחויות בלי סוף.

ובכלות הכל, כל זה שולי. אכן בן, נמרא מפרשת היא (סכה נב ע"א): "תנו רבנן, משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו אומר לו הקדוש ברוך הוא: שאל ממני דבר ואתן לך. שנאמר: "אספרה אל חק וגו' אני היום ילדתיך, שאל ממני ואתנה גוים נחלתך". וכן שראה משיח בן יוסף שנהרג, אומר לפניו: רבונו של עולם, איני מבקש ממך אלא חיים! אומר לו: חיים, עד שלא אמרת כבר התנבא עליך דוד אביך. שנאמר: "חיים שאל ממך, נתתה לו. אךד ימים עולם ועד". הכל מתגמד מול מתנת החיים. זהו שאמרו: "מה יתאונן אדם חי", דיו חיים שנתתי לו (קדושין פ"ב).

ואלו אנו עסוקים במלוי שקינו: "אבינו מלכנו, מלא ידינו מברכותיך. אבינו מלכנו, מלא אסמינו שבע..."

ורבים כל כך קפדו חייהם במהלך השנה האחרונה במלחמה. עד לפגועים האחרונים שגבו ששה נשמות קדושים. ואנו, רגועים...

הלא בבהמות לא היינו. נעין בהלכה. סגית הנמרא (חלין נה ע"ב) שנפסקה בשלחן ערוך (יורה דעה לו, יד). "ראה שצמקה", אם שחטו בהמה וערכו בדיקת פנים, ומצאו שהראה מכוצת ומצמקת מפחד פתאום. הדבר תלוי. "אם בידי שמים, בשרה". אם פחדה מברק ורעם, הרי זה פחד חולף, התכוצות זמנית. מום עובר, ואינה נטרפת בכך. "ואם בידי אדם", אם היה זה פחד שנגרם בידי אדם, הרי זו התכוצות קבועה שלא תחזור עוד לקדמותה, לכן הבהמה "טרפה". ומהו "בידי אדם", איך יכול אדם לכנין כך ראת בהמה. מפרש בעל "הלכות גדולות" (סימן סא) שאם הבהמה ראתה את חכרתה נשחטת בפניה, זהו "צמקה בידי אדם". וספר: ומעשה ששחטו כמה בהמות זו בפני זו, ומצאו שראות כלן צמקו. ולא סתם צמקו, אלא התכוצות תמידית שבנדאי תמות מחמתה מרב פחד ואימה.

ואנו, כמה מודעות אבל ראינו, בכמה הללויות השתתפנו, לכמה פגועים נקלענו, ולמי צמקה הראה?

ואף אם צמקה לפי שעה, כמה מהר שבה לקדמותה!...

"אמר רבי ברספדאי אמר רבי יוחנן, שלשה ספרים נפתחין בראש השנה. אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה. בינוניים תלוין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים. זכו נכתבין לחיים, לא זכו נכתבין למיתה" (ראש השנה טז ע"ב).

עברנו את ראש השנה, ועינינו נשואות ליום הכפורים. ומצבנו, "תלוין

ועומדין". איזו המחשה. וכך אמר רבי אצלה בלאור זצ"ל (ילקוט לקח טוב, ימ"ג, ח"ב יז): אדם שמעלים אותו לנדרום מעמידים אותו תחלה על דרגש המנביה אותו מהקרקע, ואז כורכים את חבל התליה סביב צוארו. אחר כך משמיטים את הדרגש מתחת לרגליו, ואז מחמת כבד גופו החבל מתהדק והוא נחנק ומת.

"תלויים ועומדים" זהו תאור מצבו של הנדון קדם השמטת הדרגש מתחתיו. מצד אחד הוא בבחינת "תלוי", כי החבל כבר פרוץ על צוארו. אך עם זאת עדין לא כלו כל הקצין כי הוא עדין "עומד", שכן עדין רגליו נצבות על הדרגש.

בכך ממחישים לנו חז"ל את מצבו של הבינוני בימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, "תלויים ועומדים". מצד אחד סכנתו גדולה, שכן אם לא יעשה תשובה ישמט הדרגש מתחתיו והוא יחתם ביום הכפורים למיתה, אולם עם זאת עדין גדולים הסבויים שחבל התליה יוסר ממנו, וזאת אם ינצל את קרבת ה' שבימים אלו וישוב בתשובה.

ואנו – שאננים. עומדים על השרפרף, החבל מלפף את הצוואר, ועוסקים בזוטות.

הקדמונים היו צמים בעשרת ימי תשובה "בין בשבת בין בחול" (רי"ן גאות, הלכות תשובה. וראה רמ"א תקפא, ב). ואנו, אדישים.

אבל אין אנו אשמים. האדישות נובעת מיאוש. אין אנו מאמינים ביכולתנו להשתנות. אין מה לעשות, אנו אומרים, כאלו אנו. ואלו זמירות ישנות, עוד מימי הנביאים, בזמן בית המקדש הראשון.

שאלו דברי יחזקאל הנביא (לג, י) "ואתה בן אדם אמר אל בית ישראל בן אמרתם לאמר, כי פשעינו וחטאותינו עלינו וכם אנחנו נמקים, ואיך נחיה? אמר אליהם חי אני נאם ה' אלקים אם אחפץ במות הרשע, כי אם בשוב רשע

מִדְרָכּוֹ וְחִיָּה. שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדְרָכֵיכֶם הָרָעִים, וְלָמָּה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל!"
 "פִּשְׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ עָלֵינוּ, וְכֵם אֲנַחְנוּ נִמְקִים". אֵיזָה רַפְיוֹן, אֵיזוֹ תְבוּסָתְנוֹת.
 אָנוּ אֲבוּדִים, דָּבָר לֹא יַעֲזֹר!

הִסִּירוּ אֶת הַחֶבֶל מֵהַצֹּאֵר, רָדוּ מֵהַשְׂרָפָה, בִּידְכֶם הַדָּבָר!
 וּכְבֹּר מִשְׁלוֹ מִשָּׁל, לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמָה. שׁוּטֵר מִקּוֹף הַבַּחֲיִין בִּגְנֻבָּה הַמִּתְבַּצֵּעַת.
 פּוֹשֵׁעַ מִיָּמֶן גַּיִם יֵלֵךְ לַחֲדוֹר לְדִירָה דֶּרֶךְ הַחֲלוּן וְלַפְתָּח לֹא אֶת הַדֹּלֶת מִבְּפָנָיו.
 הַשׁוּטֵר זֶנֶק לַתַּפֵּס אֶת הַפּוֹשֵׁעַ, אֲבָל הֵלֶּה הַצֹּלִיחַ לְבָרַח. הַיֵּלֵד נִתְפֵּס, רוֹעֵד בְּכָל
 גּוּפוֹ. בִּילֵד יִטְפֹּל אַחֵר בָּד. הוּא קָשֶׁר חֶבֶל לְגֵדֵר וְאָמַר לְיֵלֵד: אֶת הַקֶּצֶה הַשְּׁנִי
 תַּחְזִיק, וְאֵל תִּרְפָּה מִמֶּנּוּ עַד שְׁאֲשׁוּב. פָּנָה לְרֹדֶף אַחֵר הַפּוֹשֵׁעַ הַנִּמְלָט, וְשִׁנְיָהֶם
 נִעְלָמוּ מִן הָעֵינַן. נִכְמְרוּ רַחֲמֵי הָעוֹבְרִים וְשָׁבִים עַל הַיֵּלֵד הָאֲמֻלָּל וְאָמְרוּ לוֹ:
 שְׁמַט אֶת הַחֶבֶל וּבְרַח! עֲנָה לָהֶם: אֵינִי יוֹכֵל, אֲנִי מַחְזִיק בּוּ...

בְּדִיוֹק. מִכִּיּוֹן שְׁאַתָּה מַחְזִיק בּוֹ וְלֹא הוּא מַחְזִיק בְּךָ, יוֹכֵל אַתָּה לְשׁוּמְטוֹ!...
 "אֲשֶׁרִי נִשְׁוִי פֶשַׁע" (תְּהִלִּים ל, א), אֲשֶׁרִי לְאָדָם שֶׁהוּא גְבוּהָ מִפֶּשַׁעוֹ (בְּרֵאשִׁית

רַבָּה כב, ו)!

רַבִּי שְׁמוּאֵל מִסְּלוֹנִים זצ"ל הַפְּצִיר בַּחֲסִידָיו שֶׁלֹּא יִהְיוּ כְּאוֹתוֹ בּוֹנָה.
 הַבּוֹנָה הוּא חִיָּה הַבּוֹנָה סְכָרִים נִהְרוֹת וּמִתְגוֹרָרֶת בָּהֶם. פְּרוֹתָהּ נוֹצֶצֶת וִיקָרָה,
 וּמִבְקָשֶׁת מְאֹד, אֲבָל קִשָּׁה לְהַשְׁיָנָה, שֶׁכֵּן הַבּוֹנָה מִסְתַּתֵּר בְּתוֹךְ סְכָרָיו וְעוֹסֵק
 תְּדִיר בְּבִדְקָיו. הַמִּים מְחַלְחָלִים תְּדִיר וּמְרוֹפְפִים אֶת הַסְּכָר, וַיֵּשׁ לְחַזְקוֹ. לְשֵׁם
 כֵּךְ מַגִּיחַ הַבּוֹנָה לְגֵדֶת הַנֶּהָר וּפּוֹנָה אֶל הַחֲרָשָׁה. בְּשָׁנָיו הַחֲדוֹת בּוֹרֵת עֲנָפִים
 וְנוֹשְׂאֵם עִמּוֹ אֶל הַסְּכָר. לְכֵךְ מַצְפִּים הַצִּידִים. הֵם הוֹלְכִים בְּשִׁפְתַּת הַנֶּהָר, וּכְשֶׁהֵם
 מִבְּחִינִים בְּעִקְבוֹתָיו שֶׁל בּוֹנָה שְׁעָלָה אֶל הַחֲרָשָׁה, הֵם מְטַמִּינִים שֵׁם מְצוּדָה.
 שֶׁכֵּן לְבוֹנָה יֵשׁ מְנַהֵג, לְעוֹלָם יַחֲזוֹר עַל צַעְדָּיו, שֶׁלֹּא יִשְׁעָה, וַיִּמְצָא אֶת מַחְלָתוֹ
 לְכַטָּח. מַגִּיחַ הַבּוֹנָה מִסְבֵּךְ הַחֲרָשָׁה, מְטַעֵנוּ בִּידָיו, וְחוֹזֵר. מִבְּחִין בְּמַלְכָּרֶת,
 וּמִתַּחֲלָחֵל. יוֹדֵעַ מָה הִיא מִבְּשָׂרָתָה, מָה הִיא זוּמָמָתָה. אִזּוֹ מָה הַבְּעִיָּה, תַּעֲקֹף

אותה. זהו, שאינו יכול, טבעו חזק ממנו. הוא בוכה, ונכנס למלכדת...

אל תהיו כאותו בונה, הפציר הרבי בחסידיו. אבל הבדל יש בינינו ובינו.

שאנו, איננו בוכים...

נזכיר: מספר, שהמשפילים ארגנו הצגה בבריסק. הימים ימי התעוררות השאיפה הלאומית, ודברו רבות על ה"אידישע מלוכה" שתקום בארץ ישראל. המסד עלה ועל הכמה עשרות "אידישע סולדאטין", חילים יהודים עטורי זקנים ופאות, רוממות א-ל בגרונם וחרב פיפיות בידם. ואז עולה הפהן המשיח על ארגו ורקות ומכריז: "מי אשר נטע כרם ולא חללו ילד וישב לביתו", חמשה עוזבים. "ומי אשר בנה בית ולא חנכו", עוד חמשה עוזבים, "ארס אשה ולא לקחה", ועוזבים עוד חמשה. ולבסוף: "כל הירא ורך הלכב" מעברות שבדורו, אפלו סח בין תפלין של יד לתפלין של ראש. והצרך לברך ברכה נוספת. עברה מדרבנן. מיד התחוללה מהומה, והכל נחפזו לצאת. על הפימה נשארו רבי מאיר שמחה והחפץ חיים [ולגרסה אחרת: הגר"א והשאנת אריה], והמסד ירד לקול מצהלות הצופים ומחזאות בפנים.

ספרו על כך לגאון רבי חיים הלוי מבריסק זצ"ל, ששמע ברב קשב, והפטיר: "אמנם בן, אבל המסד ירד לפני הזמן. מדוע לא המשיכו וספרו שאמנם שנים אלו נצחו!"

שְׁהָרִי אֵין מַעְצוֹר לָהּ מְלוֹהֲשִׁיעַ בָּרַב אוּ בְּמַעַט. וּבְשֵׁם שְׁיִהְיֶנָּה וְנַעֲרוּ נִבְרוּ לְבָדֵם עַל חֵיל פְּלִשְׁתִּים, כִּד יִכּוּלִּים שְׁנֵי רִבּוּתֵינוּ לְנִצָּח עִם רַב. "כִּי הִמָּעַט הַזֶּה הוּא רַב, וְהָרַב הַבִּלְתִּי וְהוּא מַעַט, וְאֵין בּוֹ תוֹעֵלֶת" (חובות הלכות, שער ה פ"ו). אֲבָל כְּשֶׁשֶׁר הַתּוֹרָה רַבִּי חַיִּים קִנְיָבְסְקִי זצ"ל נִשְׁאָל עַל כֵּךְ, מִי יֵצֵא לְמַלְחָמָה, בְּלוּם רַק צְדִיקִים גְּמוּרִים, לֹא הִבִּין אֶת הַשְּׁאֵלָה. מָה פְּרוּשׁ? עָשׂוּ תְּשׁוּבָה, וַיֵּצְאוּ לְמַלְחָמָה!...

אין לך דבר קל מן התשובה!

ידועים דברי החתם סופר זצ"ל בבאור הפתוב "כרחק מזרח ממערב הרחיק ממנו את פשעינו" (תהלים קג, יב). אדם עומד ופניו למערב, המערב בלו פרוש לפניו עד האפק. עם המזרח אין לו עסק. מה צריך הוא לעשות כדי שהמזרח יהיה פרוש לפניו, ועם המערב לא יהא לו עסק?
פשוט, להסתובב!

מספרים: שהחפץ חיים בזקנתו המפלגת היה מתפלל בבית, והיו שולחים אליו מגן מהישיבה, שלוש פעמים ביום שבועה ימים בשבוע. הגיעה שבת סליחות, והוא הביע את רצונו לומר את הסליחות הראשונות עם הישיבה. שלחו ארבע גברתנים ולקחו אותו עם הכסא והעלו אותו לבית המדרש, שמו את הכסא במזרח ופתחו את הסליחות... הוא כבר לא שמע טוב, ואמר לעצמו עם כל בני הישיבה... הגיעו ל'שמע קולנו', והתחילו לשאג הבחורים בדמעות, והחפץ חיים הוא לא שומע טוב אבל הוא שומע שאגות, הוא פונה לזה שלידו: וואס שרייען זיי - מה הם צועקים? אז הוא צועק לו באזן: זיי וועלן צו תשובה - הם רוצים לעשות תשובה. מי מפריע להם, הוא שואל אותו, בשביל מה הם צועקים, כך עושים תשובה? מתחרטים על מה שהיה, מחליטים שלא יהיה עוד, מתנודים, ועושים תשובה, ובוקעים שערי שמים בהרהור אחד נכון וטוב. "למנצח לבני קרח רחש לבי דבר טוב אמר אני מעשי למלך" (תהלים מה ב) אז אם אנחנו מחפשים עברות, לא קשה למצוא! אבל אפשר לשוב בתשובה.

כותב בעל התניא (אגרת התשובה פרק י"א): אדם צריך להיות בטוח בשם שהוא מתפלל ומבקש סלח לנו אבינו כי חטאנו מחל לנו מלכנו כי פשענו, שהקב"ה שומע את התפלה שלו וסולח לו.

מדוע? הרי ספק ברכות להקל, ואם היה לנו ספק אם הקב"ה מוחל לנו או לא, היה אסור לנו לסים את הברכה בשם ומלכות! ואם תקנו חז"ל לברך בשם ומלכות, אין שום ספק בעולם שהקב"ה סולח לנו. מדוע? ביון שבקש סלח לנו.

ואדם שמבקש נענה (ישנו יסוד של רבי ישראל מסלנט: שכל תפלה ברוחניות נענית)!

וזו גמרא ערוכה. "המקדש את האשה על מנת שהוא צדיק ונמצא רשע גמור, הרי זו [ספק] מקדשת, שמא הרהר תשובה" (קדושין מט ע"ב)! [ועין ברמ"א (אבן העזר מב. ה) בעדים רשעים, האם חוששים לקדושין בפניהם שמא הרהרו בתשובה. ובשלחן ערוך (חשן משפט לר, כב בהנה בשם מהרי"ק) שמומר שחזר בו כשר מיד, אע"פ שלא שב עדין בתשובה].

ועדין קשה לעכל את הדברים. שהרי הנחת היסוד היא שבעל התשובה חיב להשתנות כליל. לעבר את כל עשרים השלבים המנויים ב"שערי תשובה", עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב עוד לזה החטא לעולם...

ובכן, פסוק מפרש בפרשת השבוע. "כי המצנה הזאת אשר אנכי מצוה היום [מצנת התשובה (רמב"ן)] לא נפלאה הוא ממך ולא רחקה היא. לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה. ולא מעבר לים היא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה. כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיך ובלבבך לעשותו" (דברים ל, יא)!

ונציטט את דברי רבנו יונה בתחלת ספרו "שערי תשובה", שכתב "דע, כי לכל תשובה תמצא סליחה". לתשובה שטחית סליחה שטחית, לתשובה גמורה סליחה גמורה. ואין לנו משג כמה יסורים אפשר לחסד בתשובה השטחית.

אבל יותר מזה, לעניננו, נשוב ונזכיר את דברי הגמרא "אמר רבי כרספדאי אמר רבי יוחנן, שלשה ספרים נפתחין בראש השנה. אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה. בינוניים תלוין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים. זכו נכתבין לחיים, לא זכו נכתבין למיתה" (ראש השנה טז ע"ב). הרמב"ם (בהלכות תשובה פ"ג ה"ג) פרש את המשג "זכו": "והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים. אם עשה תשובה נחתם לחיים,

ואם לאו נחתם למיתה". וקשה, למה תלה הדבר בתשובה, לכאורה גם אם יוסיף מצוות יצא מנגד הבינוני.

באר רבי אצלה בלאזר וצ"ל, שלזכות בכפרת יום הכפורים יש צורך בתשובה דוקא. שאלו דברי הרמב"ם (פ"ז מתשובה, ה"ז-ח) "גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה, שנאמר 'שובה ישראל עד ה' אלקיך', ונאמר 'ולא שבתם עדי נאם ה'', ונאמר 'אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב', כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק.

התשובה מקרבת את הרחוקים. אמש היה זה שנאוי לפני המקום, משקץ ומרחק ותועבה. והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיר. וכן אתה מוצא שבלשון שהקב"ה מרחיק החוטאים בה מקרב את השבים, בין יחיד בין רבים. שנאמר: "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי", ונאמר ביבניהו ברשעתו "כתב את האיש הזה ערירי גבר לא יצלח בימיו אם יהיה בגיהו בן יהויקים מלך יהודה חותם על יד ימיני" וגו', וכיון ששב בגלותו נאמר בזרבל בנו "ביום ההוא נאם ה' צבאות אקחד זרבל בן שאלתיאל עבדי נאם ה' ושמתיך כחותם".

כמה מעלה מעלת התשובה. אמש היה זה מבדל מה' אלקי ישראל, שנאמר "עונתיכם היו מבדלים ביניכם לבין אלקיכם". צועק ואינו נענה, שנאמר: "כי תרבו תפלה איני שומע". ועושה מצות וטורפין אותן בפניו, שנאמר: "מי בקש זאת מידכם רמס חצרי מי גם ככם ויסגר דלתים" וגו'. והיום הוא מדבק בשכינה, שנאמר "ואתם הדבקים בה' אלקיכם". צועק ונענה מיד, שנאמר: "והיה טרם יקראו ואני אענה", ועושה מצות ומקבלין אותן בנחת ושמחה, שנאמר: "כי כבר רצה האלקים את מעשיך", ולא עוד אלא שמתאווים להם, שנאמר: "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלם כימי עולם ובשנים קדמניות".

וחדוש מצינו, שאמר רבי מיכל פינשטין בשם החפץ חיים, שגם אם עשה

תשובה על עברה אחת, קרוי בעל תשובה. רבי ישראל מסלנט חידש (אור ישראל סימן ו) שגם אם שבו על חלק מן העברה קרוי בעל תשובה.

ויותר מזה מצינו במבי"ט (בית אלקים, שער התשובה פי"ב), שגם אם עשה חלק אחד של תשובה, יועיל לו. ובלשונו: "כי תשובה אינה בשאר המצוות, שהעושה חלק ממנה באלו לא עשה שום דבר. כגון אם הטיל בציצית שלשה חוטים במקום ארבעה, לא עשה כלום. אולם התשובה אף אם אינה שלמה בחלקיה המעכבים, יש בה תועלת. ואף החרטה לבד בלי עזיבת החטא מועיל קצת, וכן עזיבת החטא בלי חרטה, ואפלו בהשבתו אל לבו לשוב בלי קיום שום חלק מחלקי התשובה ההכרחיים, מקל האדם מענישו. וכמו שמצינו באחאב שנכנע מלפני ה' במה שקרע בגדיו וצם ושכב בשק שנראה כמתחרט על מה שעשה ולא עזב כל חטאיו ועם כל זה הועיל לו, דכתיב (מלכים א כ"א, כ"ט) "יען כי נכנע מפני לא אביא הרעה בימיו.

וכן מצינו באנשי נינוה ששבו לעתיד, שעזבו החטא, ולא נתחרטו על העבר, כי אפלו באזהרת המלך לעם אמר (יונה ג, י) "וישבו איש מדרך הרעה ומן החמס אשר בכפיהם", אשר כפי הנראה כי החמס אשר עודנו בכפם לא בלעוהו הוא שהיו מחזירים, ולא הגזל הנאכל שקשה להשיבו. ויותר מזה אמר רבי יוחנן (ברושלמי תענית פ"ב ה"א) מה שהיה בכף ידיהם החזירו, בשדה תבה ומגדל לא החזירו. ולזה אמר הכתוב "וירא אלקים וגו' כי שבו מדרך הרעה", שהוא עזיבת החטא לעתיד לבד, ועם כל זה הועיל להם שנתם האלקים על הרעה אשר דבר לעשות ולא עשה".

ובנוף הנדון בתשובה על מקצת מן העוונות הוכיחו האחרונים עוד מקשיות הראשונים (בשבעות יג ע"ש בתוס' ד"ה תלמוד וברמב"ן ובריטב"א) שמועילה תשובה על חלק מהעברות, ע"ש. ובספר דרך שיחה (תשובות הגר"ח קניבסקי פרשת נצבים) כתב על זה: למה לא יועיל גם על מקצת, בגמרא מצינו שבו מדיעתו על חלב

ולא על דם. ואף ששם שאני קצת מכל מקום הוא מאותו ענין.

מעשה, הרי אין תרוץ. אדרבה, "ודע, כי החוטא באשר יתאחר לשוב מחטאתו יכבד עליו מאד ענשו בכל יום. כי הוא יודע כי יצא הקצף עליו, ויש לו מנום לנום שמה. והמנום הוא התשובה. והוא עומד במרדו והנו ברעתו, ויכירו לצאת מתוך ההפכה, ולא יגור מפני האף והחמה, על בן רעתו רבה.

ואמרו רבותינו זכרונם לברכה על הענין הזה (קהלת רבה ז, לב): משל לכת של לסטים שחבשם המלך בבית האסורים, וחתרו מחתרת, פרצו ויעברו ונשאר אחד מהם. בא שר בית הסהר וראה מחתרת חתורה והאיש ההוא עודנו עצור, ויד אותו במטהו. אמר לו: קשה יום! הלא המחתרת חתורה לפניך ואיך לא מהרת המלט על נפשך?" (שערי תשובה, שער א אות ב)...

"בינונים תלויין ועומדין", החבל על צווארם, והם מנמנמים...

הסירו את החבל. רדו מהדרגש. עשו תשובה, ולו על אחד מחלקי העברה. על החלק הקל שבה. ולו רק בחרטה בנה, או בהחלטה נחושה. "פנו אלי ותנשעו". ובפסיעה אחת, בדלוג אחד, קנייתם את עולמכם. שפרתם את מצבכם, ותחתמו לחיים טובים ארבים ולשלום!